

SANTRAUKA/APRAŠYMAS

Vilniaus miesto savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimas

Vilniaus miesto savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo pagrindas – Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2016 m. balandžio 28 d. įsakymas Nr.30-991 „Dėl Vilniaus miesto savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo pradžios“. Vilniaus miesto savivaldybės teritorijos bendrojo plano (toliau – Bendrasis planas) keitimo tikslus ir uždavinius nustatė Vilniaus miesto savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo darbų programa, patvirtinta Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktoriaus 2016 m. balandžio 28 d. įsakymu Nr. 30-991. Planavimo organizatorius – Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktorius.

Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugpjūčio 18 d. nutarimu Nr. 967 „Dėl planų ir programų strateginio pasekmių aplinkai vertinimo tvarkos aprašo patvirtinimo“, Bendrajam planui buvo atliktas strateginis pasekmių aplinkai vertinimas (toliau – SPAV).

Su Bendrojo plano įgyvendinimu susijusios problemos. Bendruoju planu suformuota miesto urbanistinės raidos strategija, kurios vienas iš tikslų – mažinti taršą. BP sprendiniuose, aplinkosauginiu požiūriu, prioritetai numatyti triukšmui, aplinkos oro kokybei, vandeniui, tiek požeminiam, geriamam, tiek paviršiniam, gruntui, biologinei įvairovei.

Aplinkosauginių problemų atsiradimo priežastimis būtų galima įvardinti gyvenamųjų teritorijų, susisiekimo infrastruktūros, pramoninių teritorijų ir rekreacinės infrastruktūros intensyvią plėtrą, o bendrojo plano sprendiniai tiesiogiai ar netiesiogiai gali įtakoti aplinkosaugines problemas, susijusias su: dirvožemio tarša, neigiamu poveikiu paviršiniams vandenims, saugomoms teritorijoms bei miškams, biologinei įvairovei ir kraštovaizdžiui bei kultūros paveldui.

Vilniaus miesto savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo inžinerinės infrastruktūros, susisiekimo ir miesto erdvinės struktūros sprendiniai sudarys prielaidas spręsti kai kurias įvardintas aplinkosaugos problemas.

SPAV tikslai:

1. Nustatyti, apibūdinti ir įvertinti galimas reikšmingas Vilniaus miesto savivaldybės teritorijos Bendrojo plano keitimo įgyvendinimo pasekmes aplinkai.

2. Užtikrinti, kad bus konsultuojamasi su atitinkamomis valstybės ir savivaldybių institucijomis, visuomene, atsižvelgiama į šių konsultacijų rezultatus.

3. Užtikrinti, kad miesto Bendrojo plano keitimo organizatoriai, t. y. Vilniaus miesto savivaldybės administracijos direktorius, turės išsamią ir patikimą informaciją apie galimas reikšmingas Bendrojo plano pasekmes aplinkai ir atsižvelgs į ją.

Pasekmių aplinkai vertinimas atliktas sudarant sprendinių pasekmių aplinkai vertinimo lentelę. Bendrojo plano pasekmės aplinkai vertintos lyginant 2 alternatyvas – I alternatyva. „Nekeičiami bendrojo plano sprendiniai“ ir II alternatyva „Aktualizuojami galiojančio bendrojo plano sprendiniai, tobulinama miesto erdvinė struktūra“. Galimos Bendrojo plano koncepcinių sprendinių pasekmės vertinamos biologinei įvairovei, gamtiniam karkasui ir kraštovaizdžiui, kultūros paveldui ir saugomoms teritorijoms, visuomenės sveikatai, aplinkos kokybei (vandeniui, dirvožemiui, orui) bei materialiajam turtui.

Sprendinių vertinimo komentarai:

Miesto struktūra: Prioritetine miesto plėtros kryptimi siūloma rinktis vidinę urbanistinę plėtrą: konversiją, modernizaciją ar tankinimą esamose urbanizuotose teritorijose. Antroji koncepcijos alternatyva sudarys sąlygas racionaliai miesto lėšomis naudoti ir plėtoti esamus miesto inžinerinės bei transporto infrastruktūros tinklus ir vykdyti masinės statybos gyvenamųjų rajonų modernizaciją tuo pat metu. Tokiu būdu, nedidinant naujai užstatomų miesto teritorijų, būtų pasiekiamas tiesioginis teigiamas poveikis gamtiniam karkasui bei kraštovaizdžiui, o tuo pačiu ir netiesioginis teigiamas poveikis gamtinei aplinkai bei visuomenės sveikatai.

Ekonominė aplinka ir investicijos. Pagal nekeičiamų bendrojo plano sprendinių koncepciją numatytos pramonės teritorijos yra įsisavinamos lėtai, pramoninė teritorija yra nesukoncentruota ir išskaidyta per kelias teritorijas. Tai brangina infrastruktūros kūrimą ir diegimą, ir mažina patrauklumą naujiems investuotojams. Renkantis antrąjį koncepcijos variantą, dėl didėjančios orientacijos į paslaugų ir technologijų sektorių ir dėl ūkio diversifikacijos, Vilniuje gali sėkmingai plėtotis komercinės paskirties projektai buvusiose pramoninėse teritorijose, esančiose arti centro, sėkmingai vykti revitalizacijos procesai. Tolimesni revitalizacijai skirti rajonai ateityje gali būti patrauklūs startuoliams ir technologijų įmonėms, patrauklumo įgautų pietiniai ir šiauriniai rajonai, kas turėtų teigiamą poveikį ne tik ekonominei, bet ir socialinei aplinkai. Be to, įvertinant bendrojo plano sprendinių tęstinumą, numatytos prioritetinės netaršios pramonės įmonių teritorijos greta Lentvario ir Kuprijoniškėse.

Gamtinė aplinka. I alternatyvos atveju, dėl didelės ir išsklaidytos urbanistinės plėtros, galimos neigiamos pasekmės kraštovaizdžiui, biologinei įvairovei. II alternatyvos atveju tikėtinos teigiamos pasekmės reglamentuojant

atskiruosius želdynų bei įgyvendinant želdynų įrengimo prioritetus, įrengiant Pagrindinius, Rajoninius ir Vietinius želdynus. Saugomoms ir „Natura 2000“ teritorijoms neigiamų pokyčių neturėtų sukelti nei viena nagrinėjama alternatyva, jų sprendiniuose integruojamos gamtos apsaugos teisės aktų ir specialiojo teritorijų planavimo dokumentų nuostatos. I koncepcijos atveju, kuomet GK užima 2/3 viso miesto teritorijos ir beveik 4/5 jo centrinės ir vidurinės dalies ploto, kurių dalyje praktiškai nėra želdinių, ribojamas šių teritorijų naudojimas, atnaujinimas ir kryptingas kompaktiško miesto kūrimas centrinėje ir vidurinėje zonoje. II koncepcijos variante naujai įvertinamas ir formuojamas iš BP funkcinių zonų: miškų ir miškingų teritorijų, želdynų, vandenų; jam priskiriamos neurbanizuotos Saugomų teritorijų dalys ir šlaitinės juostos bei eroziniai kalvynai su dominuojančiais 15° ir statesniais šlaitais.

Kultūros paveldas. Abiejų alternatyvų atveju kultūros paveldo ir kultūros paveldo teritorijų apsaugą reglamentuoja Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatymas, kiti teisės aktai bei specialiojo teritorijų planavimo dokumentai. Dėl šios priežasties abiejų alternatyvų atvejais numatomos teigiamos pasekmės nagrinėjamu aspektu.

Socialinė ir kultūros infrastruktūra. Vilnius yra labai retas miestas, dėl ko kyla su miesto technine ir socialine infrastruktūra susijusios problemos. Laikantis I alternatyvos, tankiai užstatyti miegamieji rajonai gali retėti ir ateityje, o gyventojų daugėti periferinėse zonoje, gali kilti su tuo susijusios problemos. Miestui plečiantis ir augant transporto apkrovoms, neužteks greitosios medicinos pagalbos stočių. Pirminių sveikatos apsaugos paslaugų tinklas pernelyg lėtai plėsis ir ilgainiui gyventojų prieinamumas prie šių paslaugų mažės, ypač šiauriniuose rajonuose. Antroji koncepcijos alternatyva sudaro prielaidas įvairioms paslaugoms, tarp jų ir viešo susisiekimo, socialinių ir švietimo paslaugų plėtojimui, kas gali turėti teigiamas pasekmes socialinei plėtrai.

Susisiekimo sistema. Nesubalansuota urbanistinė plėtra neigiamai veikia visą susisiekimo sistemą, didina gyventojų transportinį judrumą, kelionės trukmę ir didesnį susisiekimo infrastruktūros poreikį. Esama susisiekimo sistema negali būti efektyvi dėl esamos urbanistinės struktūros ar gerai integruota į išorinį susisiekimo tinklą dėl geografinės padėties. Vilniaus miesto ilgalaikė urbanistinės plėtros politika nepadarė miesto patogesnį gyventojams. Darbo, socialinės infrastruktūros ir gyvenamųjų vietų atskirtis sukėlė susisiekimo ir jo finansavimo problemas, gyventojai savo kelionių problemas vis dažniau sprendžia pasinaudodami savo automobiliais. Koncepcijoje siūloma atsisakyti eilės esamų ar numatytų rekonstruoti objektų, kurie buvo fiksuoti BP-2007 ir neatitinkantys darniosios plėtros reikalavimų, keičiant kelionių procentinę struktūrą, neturintys ekonominio pagrindimo arba kaip neturintys politinio ir bendruomenės pritarimo.

Inžinerinė infrastruktūra. Įgyvendinus inžinerinės infrastruktūros sprendinius, tikėtinos teigiamos pasekmės aplinkos, vandens, oro kokybės, dirvožemio taršos aspektais, ypač vandens kokybės aspektu. Gerėjant gyvenamosios aplinkos kokybei, gerės ir visuomenės sveikata (ypač centrinės senosios mažaaukštės gyvenamosios statybos teritorijoje).

Aplinkos kokybė. Aplinkos kokybės pokyčiai siejami su inžinerinės infrastruktūros, susisiekimo sistemos, miesto struktūros sprendiniais, želdynų sistemos formavimu. Abiejų alternatyvų atveju inžinerinės infrastruktūros sprendiniai turės teigiamą ilgalaikį poveikį, kadangi siūloma esamos įrangos rekonstrukcija, moderni vandens tiekimo, nuotekų valymo infrastruktūros įranga užtikrins minimalų neigiamą poveikį paviršinių ir požeminių vandens išteklių kokybei, užtikrins mažėjančią dirvožemio taršą. Pagal II alternatyvos sprendinius kuriant kompaktišką miestą centrinėje ir vidurinėje zonoje, panaudojant vidinės plėtros rezervus, bus vystoma esama susisiekimo infrastruktūra (ne kuriama nauja), vystoma viešo susisiekimo sistema, skatinamas susisiekimas dviračiais, siekiama daugumą socialinės infrastruktūros objektų bei želdynus pasiekti pėsčiomis, turės teigiamą ilgalaikį poveikį aplinkos komponentams (aplinkos orui, dirvožemiui, požeminiam ir paviršiniam vandeniui, biologinei aplinkai), o tuo pačiu ir visuomenės sveikatai.

Vieni labiausiai visuomenės sveikatą įtakojantys yra gamtinės aplinkos sprendiniai. Želdynai atlieka keletą funkcijų – kuria palankų mikroklimatą, atlieka apsauginę funkciją ir formuoja estetinę aplinką, gerina sanitarines-higienines ir mikroklimatines sąlygas. Svarbiausias želdynų uždavinys mieste – kurti sveiką aplinką žmogui. Mieste želdynai turi būti išdėstyti tolygiai, ypač gyvenamosiose teritorijose, kad būtų patogu juos pasiekti pėsčiomis ir visuomeniniu transportu, kad jie atliktų tiek rekreacinę, tiek apsauginę funkciją nuo transporto keliamo triukšmo, vibracijų, dulkių ir kt. Bendrojo plano koncepcijoje numatomos želdynų reglamentavimo kryptys turės ilgalaikių teigiamų pasekmių visuomenės sveikatai.

Bendrojo plano koncepcijos antrosios alternatyvos sprendiniai, tikėtina, turės teigiamą tiesioginį ir netiesioginį poveikį visuomenės sveikatai, kadangi jais numatoma siekti keisti miesto gyventojų susisiekimo įpročius ir tradicines keliones lengvaisiais automobiliais į sveikesnį judėjimą dviračiais, taip pat viešojo transportu, taip tiesiogiai prisidedant prie automobilių srautų mieste mažinimo ir aplinkos oro kokybės gerinimo.

Bendrojo plano inžinerinės infrastruktūros sprendiniai, tokie kaip sodų bendrijų aprūpinimas vandentiekio ir nuotekų tinklais, esama ūkinių nuotekų valyklos rekonstrukcija, paviršinio vandens nuotėkynės tvarkymas, turės ilgalaikių teigiamų pasekmių aplinkos komponentams – paviršinio ir požeminio vandens kokybei, dirvožemiui, o tuo pačiu ir netiesioginį teigiamą poveikį visuomenės sveikatai. Numatomas 110 kV įtampos antžeminių elektros linijų keitimas kabeliais padės sumažinti elektromagnetinio lauko poveikį, o alternatyvių energijos šaltinių (saulės, biokuro ir kt.) energijos gavybos diegimas taip pat turės teigiamą poveikį visuomenės sveikatai.

Miesto struktūros sprendinių, tokių kaip trūkstantų transporto jungčių (Šiaurinė g., Mykolo Lietuvos g., pietinis miesto apvažiavimas) statyba, įgyvendinimas gali turėti trumpalaikį neigiamą poveikį visuomenės sveikatai statybos metu (triukšmas, dulksės ir kt.), tačiau tikimasi, kad šių sprendinių įgyvendinimas ilgalaikėje perspektyvoje turės ilgalaikį teigiamą tiek tiesioginį, tiek netiesioginį poveikį tiek gamtinei aplinkai, tiek visuomenės sveikatai, nes automobilių srauto, vieno iš pagrindinio antropogeninės kilmės infragarso šaltinio, sumažėjimas mieste ženkliai prisideda prie triukšmo ir vibracijų sumažėjimo, o tuo pačiu prie aplinkos oro kokybės gerėjimo.

Galimas rengiamo bendrojo plano keitimo koncepcijos sprendinių įgyvendinimo neigiamas poveikis yra sinerginio pobūdžio, susijęs su šalies ir regiono socialinės ir ekonominės plėtros tendencijomis, atskirų teritorijų faktiniu panaudojimu. Siekiant sumažinti galimas neigiamas bendrojo plano koncepcijos sprendinių pasekmes aplinkai ar jų išvengti, tikslinga:

- vadovautis aplinkos apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais plėtojant ūkinę veiklą;
- teritorinę veiklą vystyti remiantis bendrojo plano keitimo koncepcijoje įvardintais teritorijos naudojimo tipais;
- diegti aplinkosaugines priemones, pažangias technologijas gamybos ir paslaugų įmonėse;
- informuoti visuomenę apie įgyvendinamus bendrojo plano sprendinius, plėtoti gyventojų ekologinį švietimą, skatinti ekologinį sąmoningumą;
- vadovautis bendrojo plano sprendiniais, rengiant teritorijų planavimo dokumentus, techninius projektus;
- organizuojant veiklą Kultūros paveldo vertybių teritorijose ir objektuose vadovautis Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugą reglamentuojančiais teisės aktais;
- rengti saugomų teritorijų specialiuosius planus, tuo pačiu eliminuojant neigiamą poveikį turinčius juridinius precedentes;
- plėtoti vandens tiekimo, nuotekų surinkimo, šalinimo bei valymo, atliekų tvarkymo infrastruktūrą, didinti prie centralizuotų tinklų prijungiamų vartotojų skaičių;
- ūkinių veiklų, galinčių turėti reikšmingą neigiamą poveikį aplinkai, poveikio aplinkai vertinimų atlikimas.

Stebėsenos priemonės. Planų ir programų įgyvendinimo pasekmių aplinkai stebėseną (monitoringą) vykdoma valstybės, savivaldybių ir ūkio subjektų lygmeniu Lietuvos Respublikos aplinkos monitoringo įstatymo nustatyta tvarka, kad būtų laiku nustatytos nenumatytos neigiamos pasekmės aplinkai ir imtasi tinkamų veiksmų susidariusiai padėčiai ištaisyti. Kai nenumatytos neigiamos pasekmės aplinkai siejamos su konkrečiu plano sprendinių įgyvendinimu, stebėseną vykdanči institucija praneša apie jas organizatoriui ir teikia jam būtinus duomenis. Jais remdamasis, organizatorius numato veiksmus susidariusiai padėčiai ištaisyti.

Bendrojo plano sprendinių įgyvendinimo stebėseną (monitoringą) vykdoma nuolat, jos tikslas – bendrojo plano sprendinių apibendrinimas pagal stebėjimo rezultatų duomenis ir pagrįsti bendrojo plano sprendinių įgyvendinimo raidos prognozes, analizuojant ir įvertinant miesto plėtros strategiją, išorės struktūrą, miesto struktūros modelį, teritorijos funkcinių zonavimą, miesto savitumą, aukštybinių pastatų statybą, miesto centrų sistemą, gyvenamąsias teritorijas, darbo vietas, prekybos centrų išdėstymą, gamtos vertybes, viešųjų erdvių sistemą, kultūros vertybes, socialinę infrastruktūrą, susisiekimo sistemą, inžinerinę infrastruktūrą bei plėtros prioritetus. Įvertinus bendrojo plano stebėsenos ataskaitoje pateiktų sričių teigiamas ir neigiamas tendencijas, teikiamos rekomendacijos.

Aplinkos apsaugos klausimų integravimas. Bendrajam planui buvo atliktas SPAV apimties nustatymo dokumentas ir SPAV ataskaita, kuriems išvadas teikė vertinimo subjektai: Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos, Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Miesto ūkio ir transporto departamento Miesto tvarkymo ir aplinkos apsaugos skyrius, Nacionalinio visuomenės sveikatos centro prie Sveikatos apsaugos ministerijos Vilniaus departamentas, Trakų rajono savivaldybės administracija, Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Vilniaus skyrius, Vilniaus rajono savivaldybės administracija, Aplinkos apsaugos agentūros poveikio aplinkai vertinimo departamentas. SPAV ataskaitoje rekomenduojamos stebėsenos (monitoringo), prevencinės ir kompensavimo priemonės, kurių pagalba galima sumažinti arba išvengti neigiamo poveikio aplinkai.

Informacija, kaip buvo atsižvelgta į SPAV ataskaitoje pateiktą informaciją. Bendrojo plano SPAV ataskaitoje buvo nagrinėjamos dvi koncepcijos alternatyvos (BP Koncepcija 1 „Nekeičiami galiojančio bendrojo plano sprendiniai“ (Bendrojo plano, patvirtinto Vilniaus miesto savivaldybės tarybos 2007-02-14 sprendimu Nr. 1-1519, neįgyvendintų

sprendinių tęstinumas) ir BP koncepcija 2 „Aktualizuojami galiojančio bendrojo plano sprendiniai, tobulinama miesto erdvinė struktūra“) kurių viena buvo pasirinkta kaip vystytina.

Motyvai, lėmę alternatyvos pasirinkimą. Atlikus Bendrojo plano esamos būklės analizę, įvertinus urbanistines problemas ir situacijas, gyventojų skaičiaus demografinę prognozę, atsižvelgus į Savivaldybės padalinių, kitų institucijų, asocijuotų organizacijų, Savivaldybės seniūnijų, seniūnaitijų, vietos bendruomenių pasiūlymus bei gyventojų apklausos duomenis, buvo pasiūlyta Bendrojo plano koncepcijai 2 „Aktualizuojami galiojančio bendrojo plano sprendiniai, tobulinama miesto erdvinė struktūra“.

Informacija, kaip buvo atsižvelgta į SPAV subjektų išvadas, visuomenės pasiūlymus. Ši „Vilniaus planas“ parengė Bendrojo plano SPAV apimties nustatymo dokumentą, kuriame buvo pateikiamas Bendrojo plano koncepcijos ir jos alternatyvų aprašymas, teritorijų, kurios gali būti reikšmingai paveiktos, aprašymas, informacija, kokie aplinkos aspektai ir kokios pasekmės bus nagrinėjamos rengiant vertinimo ataskaitą bei informacija apie pasekmių aplinkai prognozavimo ir vertinimo metodus. SPAV apimties nustatymo dokumentas vertinimo subjektams susipažinti buvo pateiktas 2017 m. balandžio 7 d. Pastabas pateikė Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos ir Nacionalinio visuomenės sveikatos centro prie sveikatos apsaugos ministerijos Vilniaus departamentas.

SPAV ataskaita parengta 2017 m. gegužės mėn. Informacija apie galimybę susipažinti su SPAV ataskaita ir Bendrojo plano koncepcija buvo paskelbta planavimo organizatoriaus interneto svetainėje, savivaldybės interneto svetainėje ir seniūnijų, kurių teritorijas paima rengiamas planas, skelbimų lentose ir Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo dokumentų rengimo ir teritorijų planavimo proceso valstybinės priežiūros informacinėje sistemoje (www.tpdri.lt). Viešas supažindinimas su Bendrojo plano koncepcija ir SPAV ataskaita vyko 2017 m. birželio 20 d. 17 val. Vilniaus miesto savivaldybės tarybos posėdžių salėje, Konstitucijos pr. 3.

Bendrojo plano koncepcijai ir SPAV ataskaitai visuomenė pateikė pastabas, į kurias planavimo organizatorius pateikė motyvuotus atsakymus bei parengė Visuomenės pasiūlymų dėl Vilniaus miesto savivaldybės teritorijos bendrojo plano keitimo koncepcijos ir strateginio pasekmių aplinkai vertinimo ataskaitos įvertinimo pažymą.

2017 m. gegužės 23 d. SPAV ataskaita buvo pateikti SPAV vertinimo subjektams. Pastabas dėl SPAV ataskaitos pateikė visi subjektai – Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba prie Aplinkos ministerijos, Vilniaus miesto savivaldybės administracijos Miesto ūkio ir transporto departamento Miesto tvarkymo ir aplinkos apsaugos skyrius, Nacionalinio visuomenės sveikatos centro prie Sveikatos apsaugos ministerijos Vilniaus departamentas, Trakų rajono savivaldybės administracija, Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos Vilniaus skyrius, Vilniaus rajono savivaldybės administracija, Aplinkos apsaugos agentūros poveikio aplinkai vertinimo departamentas. Gavus visų SPAV subjektų išvadas dėl SPAV ataskaitos, Organizatorius parengė vertinimo subjektų išvadų įvertinimo pažymą.